پارتی بایکۆتکردنی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستانی ڕاگەیاند

مەکتەبی سیاسی پارتی ڕایگەیاند، بە بەرژەوەندی گەل و نیشتمانەکەمانی دەزانین کە پارتیمان نەچێتە ژێر باری پەسەند کردنی بریاری نادەستوریی و سیستەمەکی سەپێنراو لە دەرەوەی ئیرادەی گەلی هەرێمی کوردستان و دامەزراوە دەستوورییەکانی و بەشداری هەلبژاردنێک نەکات کە بە نایاسایی و نادەستوری و لەسایەی سیستەمیکی سەپێنراودا بەڕێوەبچێت.

ئەمڕۆ دووشەممە، مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان کۆبووەوە و تێیدا بڕیاری بایکۆتکردنی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستانی ڕاگەیاند کە بڕیارە ڕۆژی 10ی حوزەیرانی داهاتوو بەڕێوەبچێت.

مەکتەبی سیاسی پارتی ڕایگەیاند، ”لەسۆنگەی تێگەیشتنمان لە پێگە و بەرپرسیارێتی مێژوویمان لە پاراستنی مافە ڕەواکانی گەلی کوردستان و سیستەمی دیموکراسی و فیدراڵی عێراق، هەروەها ڕەوایی نەدان بە هەڵبژاردنێکی نا دەستوری و نا دیموکراسی، و وەستانەوە لە بەرامبەر سەرجەم ئەو پێشێلکاریانەی دەستور کە لەلایەن دادگای باڵای فیدراڵییەوە بەرامبەر هەرێمی کوردستان و دامەزراوە دەستورییەکانی ئەنجام دەدرێت بەگشتی، و سەپاندنی هەموارە نادەستورییەکانی یاسای هەڵبژاردنی خولی شەشەمی پەرلەمانی کوردستان بەتایبەتی، بە بەرژەوەندی گەل و نیشتمانەکەمانی دەزانین کە پارتیمان نەچێتە ژێر باری پەسەند کردنی بریاری نادەستوریی و سیستەمەکی سەپێنراو لە دەرەوەی ئیرادەی گەلی

هەرێمی کوردستان و دامەزراوە دەستورییەکانی و بەشداری هەڵبژاردنەکە نەکات کە بە نایاسایی و نادەستوری و لەسایەی سیستەمیکی سەپێنراودا بەڕێوەبچێت".

دەقی بەیاننامەکەی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان

جەماوەری بەڕێزی کوردستان و عێراقئاشکرایە پارتی هەر لەسەرەتای دامەزراندنیەوە، خەباتی کردووە بۆ وەدیهێنانی مافە ڕەواکانی گەلی کوردستان و چەسپاندنی دیموکراسیەت، وەك دوو ئامانجی لێکدی دانەبڕاو، لەو باوەڕەوە کە تەنها لەڕێگەی بەدیموکراسی کردنی سیستەمی حوکمڕانی عێراقەوە مافە ڕەواکانی گەلی کوردستان دێنەدی. لەو سەنگەرەشەوە جەنابی سەرۆك بارزانی، لەیەکەمین ڕۆژەکانی ڕاپەڕینی بەهاری 1991دا، بە بەرجەستە کردنی دەستکەوتەکانی گەلی کوردستان و پاراستنیان و پیادەکردنیان بەشێوەیەکی دروست، بانگەشەی بۆ ئەنجامدانی (هەڵبژاردنێکی ئازاد) وەك بنەمای دامەزراندنی حوکمڕانیەکی دیموکراسی لەهەرێمدا کرد، هەر بۆیەشە هەمیشە پارتیمان داکۆکیکار بووە لە فەراهەم کردنی بنەماو پێوەرەکانی هەڵبژاردنێکی ئازاد و بێگەرد کە خۆیان دەبیننەوە، لانی کەم، لە بوونی یاسایەکی هەڵبژاردنی دادپەروەرانە کە گەرەنتی نوێنەرایەتی کردنی سەرجەم چین و توێژ و پێکهاتەکانی گەلی کوردستان لەپەرلەمان بکات و دەرگای دەنگدان و خۆپاڵاوتن بۆ زۆرترین ژمارەی هاووڵاتیان بکاتەوە و کەمترین دەنگ لەنوێنەرایەتی بەفیڕۆ بچێت و ڕەنگدانەوەی وویست و ئیرادەی کۆمەڵگا بێت، ئەوە سەرەڕای ئەوەی کە سەرپەرشتیکردن و بەڕێوەبردنی پرۆسەی هەڵبژاردن لەلایەن دەزگایەکی سەربەخۆ و بێلایەن و شارەزا و شەفافەوە لەسەرجەم قۆناغەکانیدا، بە مەرجی سەرەکی پاك و بێگەردیی پرۆسەکە زانیوە، بەشێوەیەك کە متمانەی دەنگدەر و لایەنە بەشدارەکان بە هەڵبژاردنەکە بپارێزێت و پتەو بکات.

لەسەنگەری هەستکردن بەو ئەرك و بەرپرسیارییەوە بووە کە لەماوەی ساڵانی ڕابردوودا، بەهەموو شێوەیەك لەگەڵ لایەنە سیاسیەکانی هەرێمی کوردستان و عێراق کارمان کردووە، تا سەرجەم هەڵبژاردنەکان بە شێوەیەکی دروست و دستوری بەڕێوە بچن بە تایبەتی هەڵبژاردنی خولی شەشەمی پەرلەمانی کوردستان لەکاتی خۆیدا، لەو پێناوەشدا بەشدارەکی جیددی بووین لەسەرجەم گفتوگۆ و کۆبوونەوەکانی لایەنە سیاسیەکانی هەرێم و عێراق، بۆ گەیشتن بە لێکتێگەیشتن و سازان و کۆدەنگی لەسەر بابەتەکانی پەیوەست بە یاسای هەڵبژاردن. بەڵام دوای ئەوەی بابەتی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان بردرایە بەردەم دادگای باڵای فیدراڵی، سەرەڕای ئەوەی کێشەکە، بەبێ پاساو و بێ ڕەچاوکردنی مافە دەستوریەکانی گەلی هەرێمی کوردستان لە هەڵبژاردنی دامەزراوەیەکی گرنگی وەك پەرلەمان، ماوەیەکی زۆر دواخرا تا دەرکردنی بڕیاری کۆتایی ژمارە (83 وموحدتیها 131 و 185/اتحادیە/2023) لە ڕۆژی 21ی شوباتی 2024، بەتایبەتیش دوای دەرچوونی پاشخان (حیپیات)ی بڕیارەکەی دادگا لەسەر یاسای هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان کە وردەکاری زیاتری نادەستوریی بەرامبەر هەرێم تێدایە و درێژەی ئەو زنجیرە بڕیارە نادەستوریانەیەتی کە لەماوەی چوار ساڵی ڕابردوو بەرامبەر هەرێمی کوردستان داویەتی، لەهەمان کاتدا

ئوی تبینیمان کرد و لکاتی خیدا ای گشتیشمان ل ئاگادار کردو، بریتی ل پشلکاری زق و مترسیدارکی دستور ل بیارکی دادگای بای فیدرایدا ب لباربردنی سیستمی دیموکراسی هرم، و هوک ب گاندنوی عراق ب سیستمی مرکزی، ک دکرت لم خانی خوارودا روونیان بکینو:

1) دادگای بای فیدرای ب هموارکردنوی جومگ گرنگکانی یاسای هبژاردنی پرلمانی کوردستان، ل ماددکانی پیوست ب دیاریکردنی سیستمی بازنکانی هبژاردن و کتای پکهاتکان و ژماری کورسیکان و لاینی سرپرشتیار و لاینی تایبتمند ب یکلایی کردنوی تانکانی هبژاردن، سرای ئوی پشلی ماددکانی (117 و 121)ی دستوری کردوو ک تایبتن ب گرنتی کردنی سربخیی دساتی یاسادانانی هرم، لهمان کاتدا پشلکاری زقی ماددی (6)ی دستوریشی کردوو ک جخت دکاتو لسر ئوی دستاودستکردنی دسات بشوازکی دیموکراسیان و بپی وشون دستوریکان دبت، لکاتکدا ئو هموارکردنان دبت هوی شواندنی سیستمی دیموکراسی.

2) ب نهشتنی کورسی کتای پکهاتکان لیاسای هبژاردنی پرلمانی کوردستاندا، یکك ل گرنتی سرکیکانی هبژاردنکی ئازاد و بگرد و هلی یکسان و دادپروران لهرمدا پشلکرا، چونک سرای ئوی ک ئو پشلکردنی وویست و ئیرادی هاووتیانی هرم لماکردن لگ بابتکی هستیاری وك پکو ژیان و یکتر قبوکردندا، ک بووت ناسنامی سقامگیری و ئاشتوایی کمایتی هرم، للایکی دیکشو ناکک لگ ماددکانی (٤٩/ بگی یکم) و (125)ی دستور و یاسای هبژاردنی ئنجومنی نونران و ئنجومنی پارزگاکانی عراق و ماددکانی (2) و (25) ل پیمانی نودوتی ماف مدنی و سیاسییکان (ICCPR)، ک عراق ل سای 1971 پسندی کردوو و پوی پابند، ک هموویان جخت دکنو لسر چاوکردنی نونرایتیکردنی هموو پکهاتکانی گل ل ئنجومن هبژردراوکاندا و بشداریکردنیان ل بوبردنی کاروباری گشتیدا.

3) دوورخستنوی دساتی دادوریی هرمی کوردستان ل یکلایی کردنوی تانکانی پیوست ب پرسی هبژاردنو، ک ل ماددی (ششم دووبار/ بگی چوارمـ)ـی یاسای هبژاردنی پرلمانی کوردستاندا دیاریکراو، و سپاردنی ئو تایبتمندیی ب دستیکی دادوریی سر ب (مجلس القچاو الاعلی)ی فیدرای، زدییکی مترسیدار لسر دساتی دادوریی هرم، چونک للایك پشلکردنی سربخیی هرمکان، و للایکی تریشو لادانکی ب پاساوی ئوپیادکردن ئاسایی ک لموپش ل بوبردنی هبژاردنکانی هرمدا للاین کمسینی بای سربخی هبژاردنکانی فیدرایو پیو دکرا، بوی همیش دستیکی دادوریی ل دادگای پداچوونوی هرم تانکانی تایبت ب هبژاردنکانی یکلایی دکردو.

4) بڕیارە یەک لە دوای یەکەکانی دادگای باڵای فەدرالی بوونەتە هۆی پێشێلکردنی پرەنسیپی جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکان، بەشێوەیەك دادگا خۆی خستۆتە پێگەی دەسەڵاتی یاسادانان و جێبەجێکردن، و هەندێك دەسەڵات و تایبەتمەندی بەخۆی داوە كە لە دەستوردا بۆی دیاری نەکراوە. بەتایبەتی ئەو کاتەی بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی یاسای نەوت و غازی هەرێمی کوردستان ژمارە (22)ی ساڵی 2007 ی دەرکرد، بەپشت بەستن بە ماددەی (110)ی دەستور، سەرەڕای نەبوونی هیچ بڕگەیەکی تایبەت بە سامانی نەوتیی لەو ماددەیەدا، لەکاتێکدا لە دەستوردا ماددەی (112) تایبەت کراوە بە سامانی نەوت و گاز، کە بەڕوونی جەخت لەسەر چۆنیەتی بەڕێوەبردنی ئەو سامانە بەهاوبەشی لەنێوان حکومەتی فیدراڵی و هەرێمەکاندا دەکات. سەرەڕای ئەوەی لە ماددەی (115)دا جەخت لەوە کراوەتەوە کە لەو پرس و بوارانەی دەکەونە چوارچێوەی دەسەڵاتە هاوبەشەکانەوە، هەرێمەکان دەسەڵاتی یاسادانانیان هەیە، لەوەش زیاتر لەکاتی ناکۆکی لەنێوان یاسای فیدراڵی و یاسای هەرێمەکان لەو بوارانەدا، ئەولەویەت بە یاسای هەرێمەکانە.5) جگە لەو پێشلکارییە دەستوریانەی لە بڕیارەکانی دادگای باڵای فەدرالی بەرامبەر یاسای هەڵبژاردن کراون، چەند ڕێکارێکی دیکەی ناتەندروست گیراونەتەبەر کە کۆی پرۆسەی هەڵبژاردنی خولی شەشەمی پەرلەمانی کوردستان دەخەنە ژێر پرسیاری جدیەوە، لەوانە بێبەشکردنی نزیکەی (400) هەزار دەنگدەری هەرێمی کوردستان لەدەنگدان، کە دەکاتە %20ی کۆی ئەو دەنگدەرانەی بایۆمەتریان کردووە، بەبیانوی نەخوێندنەوەی پەنجەمۆریان، هەروەها بابەتی نادادپەروەری لە دیارکردنی کورسیەکانی پارێزگای هەڵەبجەدا.

6) دوای رووخانی رژیمی پێشو دەرکەوت کە عێراقی فرەنەتەوە و فرە ئایین و ئاینزا، بەیەك پێکهاتە بە شێوەیەکی دروست بەڕێوە ناچیت، بۆیە (هاوبەشی و سازان و هاوسەنگی) بوون بە بنەمای رێکەوتنی هەموو لایەنە سیاسیەکان بۆ ئەوەی عێراق بۆ هەمووان بێت و هاووڵاتی هەست بە بەرپرسیاریەتی بکات، بەڵام بەداخەوە سیاسەتی وەلانان و دەستێوەردان و برسیکردن و برینی بودجە و مووچە و هەروەها سیاسەتی جێبەجێکردنی ماددەکانی دەستور بەشێوەی ئینتقائی، کۆمەڵێك هەنگاون بۆ بچوککردنەوەی قەوارەی دەستوریی هەرێمی کوردستان و بوون بە بنەما بۆ ئیدارەدانی ئەم وڵاتە، سەرەرای ئەمەش پارتیمان لە هەوڵ و کوششی خۆی نەوەستا بۆ راستکردنەوەی ئەم لادان و شێوازی حوکمرانیە کە پێچەوانەی رۆحی دەستورە، بەڵام دەسەلاتدارانی بەغدا پەرۆشییان پیشان نەداوە بۆ راستکردنەوەی ئەو لادانە دەستوریانە.

لە بەرەنجامی ئەو ڕاستیانەی سەرەوە و پێشلکردنی بەشێک لەماددەکانی دەستور و بێڕەچاوکردنی ئەوەی کە خودی پێکهاتەی ئێستای دادگای باڵای فیدراڵی نادەستورییە و بەردەوام لەبڕیارەکانی پەیوەست بە هەرێمی کوردستان، پێشێلی مافە دەستوریەکانی کردووە و دەیەوێت ئەو دەستکەوتانەی گەلەکەمان کە بە خەبات و تێکۆشان و خوێنی شەهیدەکانمان و ئەنفالکراوان و کیمیابارانکراوان وەدەستی هێناون، بە بڕیاری سیاسی و نادەستوری لە گەلی کوردستانی بستێنێتەوە.

هاووڵاتیانی بەرێز؛لێرەدا لایەنەکانی هاوپەیمانی ئیدارەی دەوڵەت دەخەینە بەردەم بەڕپرسیارێتی نیشتمانی لەجێبەجێنەکردنی دەستور و تەواوی خالەکانی رێکەوتنی سیاسی و ئیداریی پێکھێنانی کابینەی ئێستای حکومەتی عێراق بەسەرۆکاتی بەرێز محمد شیاع سودانی، بەپێچەوانەشەوە ناتوانین بەردەوام بین لە پرۆسەی سیاسی دا.هەروەها بۆ ڕای گشتی ناوخۆیی عێراقی و نێودەوڵەتی رادەگەیەنین، سەرەڕای متمانە بەخۆبونمان و بە پشتیوانیی گەڵی کوردستان بەوەی کە چۆن لە ساڵی 1992 تا ئێستا لەسەرجەم هەڵبژاردنەکاندا زۆرینەی خەلکی کوردستان متمانەیان بەپارتیمان بەخشیوە، ئێستاش بروامان بەخۆمان و گەلەکەمان هەیە کە هێزی یەکەمی کوردستانین، بەڵام لەسۆنگەی تێگەیشتنمان لە پێگە و بەرپرسیارێتی مێژوویمان لە پاراستنی مافە ڕەواکانی گەلی کوردستان و سیستەمی دیموکراسی و فیدراڵی عێراق، هەروەها ڕەوایی نەدان بە هەڵبژاردنێکی نا دەستوری و نا دیموکراسی، و وەستانەوە لە بەرامبەر سەرجەم ئەو پێشێلکاریانەی دەستور کە لەلایەن دادگای باڵای فیدراڵیییەوە بەرامبەر هەرێمی کوردستان و دامەزراوە دەستورییەکانی ئەنجام دەدرێت بەگشتی، و سەپاندنی هەموارە نا دەستوریەکانی یاسای هەڵبژاردنی خولی شەشەمی پەرلەمانی کوردستان بەتایبەتی، بە بەرژەوەندی گەل و نیشتمانەکەمانی دەزانین کە پارتیمان نەچێتە ژێر باری پەسەند کردنی بریاری نا دەستوریی و سیستەمێکی سەپێنراو لە دەرەوەی ئیرادەی گەلی هەرێمی کوردستان و دامەزراوە دەستورییەکانی و بەشداری هەلبژاردنێک نا□کات کە بە نایاسایی و نا دەستوری و لەسایەی سیستەمیکی سەپێنراودا بەڕێوەبچێت.

مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان

18-3-2024